

TRIPP layihəsi Orta Dəhlizə yeni nəfəs gətirəcək

Zəngəzur yolu ilə 2040-cı ilədək 865 min TEU yük daşınacaq

Avrasiyanın ən mühüm nəqliyyat bağlantılarından biri olan Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinə (Orta Dəhliz) maraq hər keçən gün artır. Bunun əsas səbəbi odur ki, bu marşrut digər tranzit yolları ilə müqayisədə daha qısa və daha təhlükəsizdir. Xüsusilə Rusiya–Ukrayna müharibəsi və İran ətrafında yaranan gərginliklər fonunda Orta Dəhliz global güclərin də diqqət mərkəzindədir.

Məhz bu geosiyasi realıq Orta Dəhlizin əhəmiyyətini daha da artırdığı kimi, Azərbaycanın regional logistika xəritəsində rolunu da ön plana çıxarır. Belə ki, Azərbaycanın Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşməsi global təchizat zəncirləri baxımından, o cümlədən “Bir kəmər, bir yol” təşəbbüsü və Orta Dəhliz çərçivəsində xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təsədüfi deyil ki, ötən il Orta Dəhliz üzrə yükdaşımlar 11 faiz, Şimal–Cənub dəhlizi üzrə isə yük həcmi 12 faiz artıb.

Bu artımın arxasında dayanan əsas amillərdən biri isə ölkədə aparılan iri infrastruktur modernləşdirmə layihələridir. Məsələn, Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun modernləşdirilməsindən sonra xəttin illik daşıma qabiliyyəti 5 milyon tona çatdırılıb. Bununla yanaşı, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının yükötürmə gücünün 25 milyon tona qədər artırılması hədəflənir.

Nəticə etibarilə, logistika imkanlarının genişlənməsi artıq konkret göstəricilərdə də öz əksini tapır. Belə ki, 2025-ci ildə Bakı Limanında konteyner daşımlarının həcmi illik müqayisədə 40 faiz artaraq 107 min TEU həddini keçib. Paralel olaraq, mütəxəssislər Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) 2040-cı ilədək 865 min TEU-ya-

dək yük axını yaratmaq potensialına malik olduğunu bildirirlər. Bu dəhliz eyni zamanda Avropa ilə Mərkəzi Asiya arasında etibarlı quru əlaqəsinin formalaşmasına imkan verə bilər.

Göründüyü kimi, Orta Dəhlizin mövqelərini gücləndirən əsas amillərdən biri də məhz Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) gələcəkdə istifadəyə verilməsi perspektividir. Bu kontekstdə Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən meta-tədqiqatda qeyd olunur ki, Aİ-nin Qara dəniz regionuna strateji yanaşmasına görə bu region və ona qonşu ölkələr Avropalı Türkiyə, Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya ilə birləşdirən əsas nəqliyyat qapısı kimi qiymətləndirilir.

Digər tərəfdən, həmin tədqiqatda vurğulanır ki, Aİ üçün Türkiyə, Şərq Tərəfdaşlığı ölkələri, Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya ilə nəqliyyat əlaqələrinin inkişafı xammal və malların daha sürətli, etibarlı tədarükünü təmin edər və Avrasiya üzrə yeni bazarlara çıxışı genişləndirə bilər. Bu baxımdan Şimal Dəhlizinin etibarlılığının azalması və Cənub marşrutunun daha ləng inkişafı fonunda Transxəzər nəqliyyat dəhlizi Avropa ilə Asiya arasında daha dayanıqlı, şaxələndirilmiş və geosiyasi baxımdan təhlükəsiz alternativ kimi ön plana çıxır. Bundan əlavə, regionda yük axınının artması və 8 avqust tarixli Ermənistan–Azərbaycan razılaşması Transxəzər dəhlizinin perspektivlərini daha da gücləndirir.

Xatırladaq ki, 2025-ci ilin avqustun 8-də Vaşinqtonda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan ABŞ Prezidentinin iştirakı ilə Birgə Bayannamə imzalayıblar. Sözügedən sənəddə regional əlaqələrin bərpası çərçivəsində Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) istifadəyə verilməsi nəzərdə tutulur.

Məhz bu səbəbdən, Orta Dəhlizin ən

mühüm seqmentlərindən biri kimi Zəngəzur dəhlizi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Dəhliz şübhəsiz ki, ilk növbədə regionun inkişafına mühüm töhfə verəcək. Bu layihə bölgədə yeni əməkdaşlıq formatlarının formalaşmasına, eyni zamanda sülhün və davamlı tərəqqinin möhkəmlənməsinə xidmət edəcək.

Eyni zamanda, dəhliz boyunca inşa ediləcək dəmir yolu və avtomobil yolu infrastrukturu Azərbaycanın ərazisində Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat marşrutlarına birbaşa inteqrasiya olunacaq. Azərbaycanın Xəzər dənizində yaratdığı ən böyük limanın imkanları, eləcə də işğaldan azad edilmiş ərazilərdə inşa edilən üç beynəlxalq hava limanı nəzərə alındıqda, belə nəticəyə gəlmək mümkündür ki, Zəngəzur dəhlizi beynəlxalq daşımlar üçün ən cəlbəedici marşrutlardan birinə çevriləcək.

Beləliklə, bu proses Azərbaycanın gələcəkdə etibarlı tranzit ölkə kimi mövqeyini daha da gücləndirəcək və ölkəyə daha böyük həcmdə tranzit gəlirləri qazandıracaq. Bununla yanaşı, Zəngəzur dəhlizinin açılması məsələsində region ölkələrinin maraqları ilə Qərbin strateji yanaşması bir çox məqamda üst-üstə düşür.

Yeri gəlmişkən, hazırda Azərbaycan və Avropa İttifaqı (Aİ) arasında Zəngəzur dəhlizinin Trans-Avropa Nəqliyyat Şəbəkəsinə (TEN-T) daxil edilməsi məsələsi də gündəmin əsas mövzularından biridir. Bu istiqamətdə tərəflər arasında qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılır. Belə ki, ötən ay Azərbaycanın rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev Avropa Komissiyasının Qonşuluq və Genişlənmə Danışqları üzrə Baş direktoru Gert Yan Kupman ilə görüş keçirib. Görüş zamanı Naxçıvanın nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı və bu istiqamətdə texniki-iqtisadi əsaslandırmanın hazırlanmasına başlanması müzakirə edilib.

Bununla yanaşı, süni intellekt və kibertəhlükəsizlik sahələrində insan resurslarının gücləndirilməsi, Aİ şirkətlərinin ölkəmizdə fəaliyyəti barədə fikir mübadiləsi aparılıb, Azərbaycanın Aİ-nin “Horizon Europe” proqramı çərçivəsində layihələrdə iştirak imkanları nəzərdən keçirilib. Eyni zamanda, görüşdə Orta Dəhlizin potensialının artırılması və rəqəmsallaşdırılması, eləcə də aviasiya, dəniz nəqliyyatı, süni intellekt və kibertəhlükəsizlik sahələrində Aİ ilə əməkdaşlıq imkanları da müzakirə olunub.

Musa BAĞIRLI
XQ